

Romantyczne akcenty w „Pieśni filaretów” i „Odzie do młodości” Adama Mickiewicza

„Pieśń filaretów” i „Oda do młodości” Adama Mickiewicza powstały w 1820 roku, a więc jeszcze przed umownym początkiem polskiego romantyzmu, który wiąże się z wydaniem „Ballad i romansów” w roku 1822. Oba utwory są świadectwem przełomu dokonującego się w świadomości młodego poety i jego pokolenia. Łączą elementy klasycyzmu oraz oświeceniową wiarę w wartość wiedzy z nowym kultem uczucia, młodości, wolności, wspólnoty i działania. Dzięki temu można je uznać za teksty stojące na granicy dwóch epok.

Utwory powstały w atmosferze tajnych organizacji studenckich działających w Wilnie. W 1817 roku przy Uniwersytecie Wileńskim powołano Towarzystwo Filomatów, którego nazwa oznaczała miłośników nauki. Było ono elitarną organizacją samokształceniową, skupiającą między innymi Adama Mickiewicza, Tomasza Zana, Józefa Jeżowskiego i Onufrego Pietraszkiewicza. Początkowo jego członkowie koncentrowali się na nauce, rozwijaniu własnych talentów i wzajemnej pomocy. Stopniowo działalność grupy nabierała znaczenia moralnego, obywatelskiego i patriotycznego.

W 1820 roku powstało szersze Towarzystwo Filaretów, którego nazwa oznaczała miłośników cnoty. Organizacja miała kształtować ludzi uczciwych, solidarnych, wykształconych i odpowiedzialnych za ojczyznę. Jej program wyrażało hasło: „Ojczyzna, nauka, cnota”. Filareci chcieli walczyć z egoizmem, kłamstwem, zawiścią i obojętnością. Szczególne znaczenie miały przyjaźń, wzajemne zaufanie oraz wspólna praca nad charakterem.

Program ten był idealistyczny, ale nie należy uznawać go za

całkowicie oderwany od rzeczywistości. Samokształcenie, pomoc koleżeńska i rozwijanie świadomości patriotycznej były konkretnymi formami działania w warunkach niewoli narodowej. Tajne stowarzyszenia młodzieży budowały wspólnotę, której nie mogły stworzyć oficjalne instytucje kontrolowane przez władze rosyjskie. „Pieśń filaretów” i „Oda do młodości” wyrażają właśnie energię tego środowiska.

Młodość, przyjaźń i nauka w „Pieśni filaretów”

„Pieśń filaretów” ma charakter utworu wspólnotowego, przeznaczonego do wykonywania w gronie przyjaciół. Jej forma jest lekka, rytmiczna i śpiewna. Powtarzające się wezwania, wykrzyknienia i zwroty do adresatów tworzą atmosferę młodzieńczego spotkania. Nie jest to samotne wyznanie poety, lecz wypowiedź członka grupy, który próbuje zjednoczyć swoich towarzyszy wokół wspólnych wartości.

Utwór rozpoczyna się zachętą do korzystania z życia. Motyw ten przypomina horacjańskie „carpe diem” oraz tradycję pieśni biesiadnej. Pojawia się czara krążąca między przyjaciółmi, wspólna zabawa i pochwała radosnej chwili. Nie oznacza to jednak wezwania do bezmyślnej rozrywki. Przyjemność zostaje połączona z nauką, przyjaźnią, cnotą i obowiązkiem wobec ojczyzny.

Filareci nie chcą wybierać między powagą a radością. Uważają, że człowiek może jednocześnie zdobywać wiedzę, pracować nad sobą i cieszyć się młodością. Życie wspólnoty ma obejmować zarówno lekturę książek, jak i spotkanie towarzyskie. Wiedza nie może pozostać martwym zbiorem wiadomości. Powinna przygotowywać do działania oraz służby publicznej.

W wierszu pojawiają się nawiązania do Greków i Rzymian. Kultura antyczna stanowi dla młodzieży wzór harmonijnego połączenia nauki, zabawy i obywatelskiego czynu. Filareta nie

powinien zamykać się w bibliotece i gromadzić wiedzy wyłącznie dla własnej satysfakcji. Ma korzystać z niej w życiu, bronić praw, działać dla wspólnoty i rozwijać narodową kulturę.

Jednym z najważniejszych romantycznych akcentów utworu jest apoteoza młodości. Mickiewicz przedstawia ją jako czas energii, odwagi, otwartości i wielkich możliwości. Młody człowiek nie powinien biernie podporządkowywać się zastanym regułom. Ma prawo stawiać sobie cele pozornie przekraczające jego siły. Wyraża to słynna zasada, aby mierzyć siły na zamiary, a nie ograniczać zamiary do aktualnych możliwości.

Sformułowanie to odwraca sposób myślenia typowy dla chłodnej kalkulacji. Rozsądek nakazywałby wybierać tylko takie cele, których osiągnięcie wydaje się prawdopodobne. Mickiewicz przekonuje natomiast, że wielkie dążenie może wyzwolić w człowieku nieznane wcześniej możliwości. Nie znaczy to, że poeta całkowicie odrzuca rozum. Wiedza pozostaje dla filaretów jedną z podstawowych wartości. Rozum nie powinien jednak wyznaczać ostatecznych granic ludzkim pragnieniom.

Romantyczny charakter ma również znaczenie przypisywane uczuciom. Przyjaźń, miłość do ojczyzny, entuzjazm i duchowe zaangażowanie są siłami zdolnymi zjednoczyć ludzi. Mickiewicz przeciwstawia je egoizmowi oraz chłodnemu rachunkowi osobistych korzyści. Tam, gdzie „serca pałają”, matematyczna miara przestaje wystarczać. Wspólnota może osiągnąć więcej niż suma działających osobno jednostek.

W „Pieśni filaretów” ważna jest także polskość. Pojawiają się odwołania do rodzimego języka, pieśni, miodu i braterskiego kręgu. Patriotyzm nie ma jeszcze charakteru bezpośredniego wezwania do powstania zbrojnego. Wyraża się przede wszystkim w trosce o kulturę, prawa, wiedzę i moralne przygotowanie młodzieży. W warunkach niewoli narodowej już samo świadome pielęgnowanie polskiej tożsamości nabierało jednak znaczenia politycznego.

„Pieśń filaretów” zawiera więc zarówno elementy romantyczne, jak i klasycyzujące. Do pierwszych należą kult młodości, spontaniczność, wolnościowe pragnienia, pochwała uczucia, wiara w przyjaźń oraz możliwość przekraczania racjonalnych ograniczeń. Z tradycją klasyczną łączą utwór regularna i przejrzysta budowa, motyw biesiady, nawiązania antyczne oraz oświeceniowe przekonanie o wartości nauki i moralnego doskonalenia.

Dwa porządki w „Odzie do młodości”

„Oda do młodości” jest utworem bardziej podniosłym i uniwersalnym. Nie zwraca się jedynie do określonego grona wileńskich przyjaciół, lecz do całego młodego pokolenia. Mickiewicz nie poprzestaje na przedstawieniu programu jednej organizacji. Wzywa do duchowej, moralnej i społecznej przemiany świata.

Już tytuł wskazuje na klasycystyczne pochodzenie utworu. Oda była gatunkiem znanym od starożytności, przeznaczonym do opiewania ważnych osób, idei i wydarzeń. Charakteryzowały ją podniosły styl, apostrofy, retoryczne wezwania, wykrzyknienia i odwołania mitologiczne. Mickiewicz zachowuje te cechy, ale przedmiotem pochwały czyni młodość – siłę otwierającą przyszłość i zdolną zmienić istniejącą rzeczywistość.

Podmiot liryczny zwraca się do młodości jak do żywej, potężnej istoty. Prosi ją, aby dodała mu skrzydeł i pozwoliła wznieść się ponad martwy świat. Motyw lotu ma znaczenie symboliczne. Oznacza uwolnienie od ograniczeń codzienności, poszerzenie horyzontów oraz zdolność zobaczenia rzeczywistości z innej perspektywy.

W wierszu zostają skontrastowane dwa porządki. Pierwszy to stary świat egoizmu, martwoty i duchowego ograniczenia. Zamieszkują go ludzie skupieni na sobie, niezdolni do współczucia oraz wspólnego działania. Ufają wyłącznie temu, co można zobaczyć, zmierzyć i racjonalnie wyjaśnić. Są zamknięci

w swoim wąskim doświadczeniu, dlatego nie potrafią wyobrazić sobie innej rzeczywistości.

Mickiewicz opisuje ich za pomocą obrazów martwoty, szkieletów, mgły i ograniczonego stworzenia zamkniętego we własnej skorupie. Stary świat nie oznacza jednak po prostu wszystkich ludzi w podeszłym wieku ani całej tradycji klasycystycznej. Jest symbolem określonej postawy: egoizmu, bierności, niewiary w zmianę i przywiązania do materialnych korzyści. Również młody człowiek mógłby należeć do tego świata, gdyby utracił duchową energię.

Drugi porządek dopiero się rodzi. Tworzą go ludzie zdolni do przyjaźni, poświęcenia i wspólnego działania. Najważniejsze wezwanie brzmi: „Razem, młodzi przyjaciele!”. Jednostka nie zdoła samodzielnie zmienić rzeczywistości, ale zjednoczona wspólnota może przekroczyć granice pozornie niemożliwe do pokonania.

Szczęście osobiste zostaje połączone ze szczęściem innych. Człowiek nie powinien budować własnego powodzenia na cudzej krzywdzie ani zamykać się w prywatnym świecie. Mickiewicz głosi ideał solidarności, zgodnie z którym jednostka rozwija się dzięki wspólnocie, a jej działanie ma służyć dobru powszechnemu.

Młodość nie jest tu jedynie okresem biologicznym. Oznacza stan ducha: odwagę, twórczą wyobraźnię, gotowość do działania, zdolność zachwytu i niezgodę na niesprawiedliwość. Człowiek może zachować młodość duchową niezależnie od wieku, jeśli nie rezygnuje z ideałów i pozostaje otwarty na zmianę.

Romantyczna wyobraźnia i przekraczanie granic rozumu

Jednym z najważniejszych romantycznych elementów „Ody do młodości” jest wezwanie do przekroczenia ograniczeń poznania

rozumowego. Poeta zachęca, aby sięgać tam, gdzie nie dociera zwykły wzrok, i przełamywać to, czego sam rozum nie potrafi pokonać. Nie oznacza to całkowitego odrzucenia wiedzy. Mickiewicz sprzeciwia się raczej przekonaniu, że istnieje wyłącznie to, co można poznać za pomocą zmysłów, obliczeń i logicznych dowodów.

Młodość dysponuje wyobraźnią oraz duchowym entuzjazmem. Potrafi zobaczyć możliwości niewidoczne dla ludzi przywiązanych do istniejącego porządku. Najpierw wyobraża sobie inny świat, a następnie próbuje go stworzyć. Jest to myślenie charakterystyczne dla romantyzmu, który przyznawał uczuciu, intuicji i wyobraźni rangę równą, a czasami wyższą niż chłodnemu rozumowi.

Romantyczny charakter ma także gwałtowny dynamizm utworu. Obrazy ruchu, lotu, walki, zrywania więzów i rozbijania lodu tworzą atmosferę nadchodzącej przemiany. Podmiot liryczny nie opisuje spokojnie rzeczywistości, ale wydaje rozkazy, zachęca i mobilizuje. Liczne apostrofy oraz wykrzyknienia nadają wypowiedzi emocjonalną siłę.

Wiersz kończy się obrazem jutrzeńki swobody i wschodzącego słońca zbawienia. Jest to symbol narodzin nowej epoki. Stary, skostniały porządek pęka, a spod jego powierzchni wyłania się świat wolności, wspólnoty i duchowego odrodzenia. Obraz można odczytać politycznie, szczególnie w kontekście niewoli narodowej, ale „Oda” nie zawiera konkretnego programu powstania. Jej wezwanie do walki ma przede wszystkim znaczenie moralne, pokoleniowe i uniwersalne.

Mickiewicz wykorzystuje także motywy mitologiczne, między innymi postać Heraklesa, który już jako dziecko ujawnił niezwykłą siłę. Nawiązania antyczne są cechą klasycznej ody, ale otrzymują nowe znaczenie. Bohater mitologiczny staje się wzorem młodego człowieka zdolnego pokonać przeszkody, przed którymi wycofują się ludzie słabi i pozbawieni wiary.

Klasycyzm i romantyzm w „Odzie do młodości”

„Oda do młodości” jest utworem przejściowym, ponieważ romantyczne idee zostały wyrażone przy użyciu klasycystycznej formy. Z klasycyzmem łączy ją gatunek, podniosły styl, logiczne zestawienie dwóch porządków, retoryczna kompozycja oraz odwołania do mitologii. Ważna jest także oświeceniowa wiara w możliwość moralnego doskonalenia człowieka i budowania lepszego społeczeństwa.

Romantyczne są natomiast apoteoza młodości, pierwszeństwo ducha i uczucia, bunt przeciwko zastanej rzeczywistości, dynamiczne obrazy oraz przekonanie, że człowiek dzięki wyobraźni może przekraczać granice tego, co wydaje się możliwe. Nowy jest również sposób przedstawienia poety jako kogoś, kto nie tylko opisuje świat, lecz chce oddziaływać na zbiorowość i uczestniczyć w duchowej rewolucji.

Nie należy uznawać epitetów, hiperboli czy wykrzykników za środki obce klasycyzmowi. Występowały one również w dawnych odach. O romantycznym charakterze utworu decyduje przede wszystkim system wartości: kult młodości, wolności, emocjonalnej wspólnoty oraz twórczego przekraczania ograniczeń.

Porównanie obu utworów

„Pieśń filaretów” i „Oda do młodości” wyrastają z tego samego doświadczenia pokoleniowego, ale różnią się zakresem oraz tonem. Pierwszy utwór jest pieśnią konkretnej grupy przyjaciół. Ma atmosferę spotkania towarzyskiego, łączy zabawę z nauką i przypomina członkom stowarzyszenia o wspólnych obowiązkach. Drugi ma charakter manifestu skierowanego do całego młodego pokolenia i przedstawia wizję odnowienia świata.

W „Pieśni filaretów” młodość jest przede wszystkim radosna, przyjacielska i otwarta na wiedzę. W „Odzie” staje się niemal kosmiczną siłą twórczą. Pieśń przekonuje, że warto wspólnie się uczyć, cieszyć życiem, kształtować charakter i służyć ojczyźnie. Oda wzywa do rozbicia skostniałego porządku oraz zbudowania nowej wspólnoty.

Różnica dotyczy również formy. „Pieśń filaretów” jest regularna, rytmiczna i zbliżona do utworu biesiadnego. „Oda do młodości” posługuje się stylem patetycznym, rozbudowanymi apostrofami, kontrastami i wizjonerskimi obrazami. W pierwszym utworze dominują atmosfera bliskości oraz wspólnej zabawy, w drugim – ton wezwania do wielkiego czynu.

Oba teksty odrzucają egoizm i podkreślają znaczenie braterstwa. Nie przedstawiają jednak typowego dla późniejszego romantyzmu samotnego indywidualisty skonfliktowanego ze wszystkimi. Ich bohaterem jest wspólnota. Jednostka osiąga pełnię możliwości dopiero wtedy, gdy współdziała z innymi. Pod tym względem utwory zachowują związek z oświeceniową ideą postępu, wychowania oraz obywatelskiej odpowiedzialności.

Romantyczne akcenty w „Pieśni filaretów” i „Odzie do młodości” polegają przede wszystkim na kulcie młodości, uczucia, wolności, spontaniczności i twórczego działania. Mickiewicz przeciwstawia się bierności, egoizmowi oraz przekonaniu, że człowiek powinien ograniczać pragnienia do tego, co już znane i łatwo osiągalne. Jednocześnie zachowuje szacunek dla nauki, tradycji antycznej oraz klasycznych form wypowiedzi.

Oba utwory dokumentują moment narodzin nowej świadomości. Mickiewicz nie jest w nich jeszcze poetą ludowych ballad, mistycyzmu i samotnych bohaterów walczących z historią oraz Bogiem. Jest członkiem młodzieżowej wspólnoty, przekonany, że przyjaźń, wiedza, cnota i entuzjizm mogą przygotować przemianę społeczeństwa.

Najważniejsze przesłanie obu wierszy pozostaje aktualne.

Młodość nie powinna oznaczać jedynie wieku ani bez trosk i zabawy. Jest zobowiązaniem do poszerzania horyzontów, rozwijania wiedzy, pracy nad sobą i odpowiedzialności za innych. Entuzjazm bez nauki mógłby pozostać pustym porywem, natomiast wiedza bez odwagi działania stałaby się martwa. Mickiewicz próbuje połączyć obie siły, tworząc ideał człowieka wykształconego, wolnego, uczciwego i zdolnego do solidarnego czynu.

Jeśli szukacie pomocy w napisaniu własnej pracy - potrzebujecie korepetycji, konsultacji to polecamy stronę [pisanie prac](#) - fachowa pomoc w pisaniu prac - oczywiście tylko w granicach prawa.